

Minden nemzetközi szervezet támogatását igénybe véve, meg kellene győzni a Vatikánt a kialakult helyzet súlyosságáról. Mert Jézus mondta:

„Menjetek és hirdessétek az ígét, minden népek a maga nyelvén.”

A két romániai érsekség, a gyulafehérvári és a bukaresti megegyezése alapján, a lasiban végzett teológusok Gyulafehérváron tökéletesítenék magyar tudásukat, és így kellő nyelvi felkészültségű papokat küldhetnének azokba a moldvai helységekre, ahol igénylik a magyar nyelvű szolgálatot.

A végleges megoldásig, további katolikus lelkészeket kellene ösztönözni arra, hogy a hívek igényei szerint, Erdélyből átlátogatva Moldvába, házaknál, udvarokban misézzenek.

Nem lenne szabad megfledkezni azokról a magyarok sem, rendszerint iskolázott szakmunkások, mérnökök, orvosok, tanárok, akiket a nacionalista román politika, iskolájuk, egyetemük elvégzése után, Moldvába helyezett és valami okból ott ragadtak. Az erdélyi református egyházkerület felismerte ezeknek az embereknek a lelki igényeit és papokat küldött számukra.

(Egyébként kálvinista parókiák, illetve templomok léteztek már a 19. Századtól kezdve olyan dunai nagyvárosokban, mint Galac vagy Bralía.) Az erdélyi származású, római katolikus vallású, magyar szakemberektől ki tagadhatná meg ugyanezt a jögot? És a számukra cerebrált miséken részt vehetnének a környéken élő, magyar nyelvű szertartást igénylő csángók is.

Szükség lenne ehhez áldozatkész katolikus papokra? Nagyon sokan vállalkoznának. Halász Péter könyvében is feltűnnek a mai kisebbségi idők követelményeinek megfelelő, győztes magyar papok.

Például Berszán Lajos Gyimesfelsőlokon!

Szorgalmas és szapora nép a gyimesi csángó, rokon a moldvaival. Sokkal több fiatalnak állna rá a feje itt a tanulásra, mint ahányan eljutottak középiskolákba, egyetemekre. Ötven kilométerre esik ide Csíkszereda, és a falvakon, Felsőlokon, Középlokon és Gyimesbükkön belül is óriásiak a távolságok. Mikor 1980-ban Berszán Lajost a Gyimesi völgybe helyezte püspöke, azonnal felhárta magában, hogy milyen irdatlan sok munka vár itt rá. Papnak, tanítónak, gazdasági vezetőnek kell lennie egy személyben. Legsürgetőbb lenne egy helyi középiskola megnyitása. A gyimesi csángó szülők nem szívesen enge-

dik el távoli városokba tanulni gyermekeiket. Anyagiilag sem bírják a terhet, bizalmatlanság is él bennük. De hát kevés ehhez a három falu, bármilyen nagyok is, és egy falusi plébános ereje. Mikor az 1989-es fordulat vihara a Gyimesekbe is elhárított, Berszán Lajos, a merész vállalkozások és a kitarító szorgalom embere úgy érezte, itt lenne az ideje. A csángók melléje álltak. A Szent András-templom mellett, üres telken, 1993-ban ásni kezdték az új épület fundamentumát. „Berszán Lajosnak egyszerre kellett előteremtenie az iskola építéséhez és fenn-tartásához, a bentlakó diákok étkeztetéséhez, a kezdetben kizárólag vendégként tanító tanárok utazására és szerény díjazására szükséges pénzt. De neki kellett megnyerni az iskola működtetéséhez a hatóságok jóindulatát is, és ebben nem is mindig a román hivatalnokok okozták számára a legtöbb gondot.”

De 1998-ban megtarthatták az új középiskolában az első érettségit.

Nevet is adtak iskolájuknak Felsőlokon: „Sziklára épült ház”.

Halász Péter minden sorában megbízható könyvének egyik fejezete fölött ez a cím áll: *Új szelek fújnak a Szeret völgyében*. Szerzőnk örömmel tudósít a csángó gondok egy részének rendeződéséről. Ha nem is megy ez olyan gyorsan, mint ahogy Berszán tisztelendő úr felépítette az iskoláját. Az 1989-es romániai fordulat, az európai távlat felvillanása kétségtelenül minden eddiginél kedvezőbb lehetőséget nyitott a csángók földi megváltására. De okos könyv ez, amely nem kelt könnyű lelkesedést, hanem egyencsen megóv tőle. Mert kíséri még a régi veszedelem, könyveket jelentetnek meg románul, amelyek továbbra is próbálják kiszakítani a csángókat a nemzet egészéből, akadnak hamis tanúk és néha még renegát árulók is a csángók között.

Nem elegendő, hogy immár nemzetközi fórumokon hangzanak el javaslatok, tanácsok a csángók emancipálására. Az már döntő változás, hogy Csángóföldön lépnek fel fiatalok, okosak, bátrak, akik bekapaszkodnak az új lehetőségekbe, és nem lehet fénygetőzéssel elriasztani őket népük ébresztésétől. Halász Péter egyetlen ingerlő szó nélkül tudatosítja, hogy háború kezdődött el a Szeret mentében, szent, békés, de minden erőt magának igénylő nyelvi háború. És ezt a háborút csak az egész nemzet támogatásával nyerhetik meg a csángók, Európa árvái!

DR. HORVÁTH ATTILA

A FALUSI TURIZMUSTÓL A TANYASZÍNHÁZIG

Újra beindult a bakterház egy törteli tanyán

Gondolom, már két generáció is úgy nőtt föl, hogy iskolai olvasmányai között mint egyik legszórakoztatóbbra – ha nem a legszórakoztatóbbra – az *Indul a bakterházra* emlékszik vissza.

A Törteli Gazdák Vendégház Egyesülete egyebek közt az az a nem titkolt céllal alakult meg korábban, hogy az Alföld közepén, Törtelen és tanyás térségében is beindítsa és fölléltse a falusi – tanyasi vendégfogadást. Ez azt is jelentette, hogy meg akarták mutatni a táj értékeit, a jellegzetes – és errefelé nagy múlttal rendelkező – pusztai állattartást, gazdálkodást, s az itt élő emberek szokásait. Természetes igényként fogalmazódott meg, hogy ez a törekvés, ha siker koronázza, ne csak kiegészítő övedelmet biztosítson a vendéget fogadó gazdáknak, hanem

nagyobb ismertséget, presztízst és társadalmi rangot is adjon a paraszti életmódnak.

Az egyesület tagjai ugyanakkor azt is látták, vagy legalábbis sejtették, hogy a siker reményében még további vonzerőket, turista-csalogató attrakciókat is jó lenne találni, bekapcsolni a kínálati kosárba. A kollektív ötletezés során – a település múltja ismeretében – jutottak el oda, hogy – felelevenítve a korábban nagy múltú falusi színjátszás hagyományait is – bemutadják a falu szülőtte, Rideg Sándor közismert és nagysikerű, kacagató regényét, az *Indul a bakterházat*. A még bizonytalan szándékot megerősítették egy időközben Kecskeméten szervezett kulturális turisztikai kurzus résztvevői is, amelyen az egyesület két tag-

A VERS ÉVE

ja, köztük az ötletadó Nagy István agrármérnök, gazdálkodó is részt vett.

Azután lázas szervezőmunka és színpadi készülődés kezdődött, amely szinte az egész nyarat átfogta. Összefogott a falu apaja és nagya, az ipartestülettől kezdve a vadásztársaságon keresztül a lelkes nyugdíjas klubig. A produkció megrendezésének az élére állt Árgyelán Lászlóné, a művelődési ház igazgatója. Megírták és – nemhogy vasúttal, de még tisztességes bekötőúttal sem rendelkező – tanya-teátrum színhelyhez igazították a forgatókönyvet. Kiválogatták a szereplőket. A lelkesedése jellemző, hogy az indulásnál hat Bendegúz, több Banya és Csámpás Rozi önként jelentkező szereplőjelölt is volt. Bakterház-, sorompó-, díszletvariációról gondolkoztak, összeszedték a jelmezeket.

A bakterházi helyszín és bemutató egésze, a gyeppelel benőtt „rivaldával” együtt, a Törteli Vendégváró Egyesület ambiciózus elnökének, Cseráczi Tündének a tanyáján lett megjelenítve. (Külön történetet érne, hogy hogyan lehet egy elhagyott, erősen lepusztult tanyát Törtel határában, a Kákás-tó dűlőben vendégfóvogatón, szépen és hagyományőrzően rekonstruálni!)

A tanyán a bakterház színterét a Törteli Önkormányzattól kölcsönkapott dobogó képezte, amit lelkes segítők bakterház belsővé alakítottak. A nélkülözhetetlen kelléket, a sorompót és a sínpárt kölcsönkapták. Egy abonyi vállalkozótól kapott lepedőket festettek át, hogy a bakterházi beltér hiteles hátterét szolgáljon.

Az önként jelentkező, illetve kiválasztott szereplők is jól szemléltetik és reprezentálják a falu társadalmának teljes metaszetét; az alpolgármestertől az iskolaigazgató asszonyig, hivatásos katonától a hivatalnokig. Emellett sokféle vállalkozó, segédmunkás, tanár és tanuló, vagyonőr stb. képezte a színes és lelkes szereplőgárdát. Nem ritkán komoly pozícióban lévő helyi és távolabbról ingázó emberek örömmel vállalták és várták az egész nyarat átívelő, szinte mindennapi próbákat.

Már a júliusi nyilvános főpróba is nagy sikerrel zajlott és előrevetítette az augusztus 28-i bemutató fölülmúlhatatlan közönségsikerét.

A „Bendegúz Nap” szervezői minden lehetséges látogatói rétegre gondoltak. Már délután 3 órától várták a vendégeket. Egy helyi vállalkozó támogatásával ingyenes autóbussz „Bendegúz jár” indult a katolikus templom elől a pár kilométerre fekvő „tanya-színházba”. Még többen érkeztek autóval, kerékpárral és sokan gyalogsétával... A forgalmat a helyi polgárőrség irányította, s a kereszteződésekben elhelyezett egységes irányjelző táblák is segítettek az esemény megközelíthetőségét.

Az 5 órai délutáni fő attrakcióig is ötletes, aktivizáló és költségkímélő programokkal lepték meg az egyre népesebben érkező főként gyermek és ifjúsági közönséget. Az aratást követően a környék bőséges nyersanyagából, a préselt szalmabálák-ból stílszerű „Banya-dobáló”, továbbá liba-, kacsaajtó, kazalmászó helyszíneket és egy labirintust emeltek és alakítottak ki, ami a gyerekeknek különösen tetszett. Az egész napos eseménynek végig különös és kedves hangulatot adott a sokféle háziállat közelsége, amint a természetes tanyai környezetben tájba illő, és nem állatkerti vagy cirkuszi szereplőként viselkednek, békésen legelnek, melegszenek, bögnnek vagy éppen ugatnak.

Az idősebb korosztályt a Korcsma helyszín várta a tanyát szegélyező árnyas akácok mentén. Sör, bor, házi főzésű pálinka, szörp és egyéb üdítőféléseken túl zsíros, szilvalekváros kenyér

és szilvás gombóc adta a választékot. A kínálatban a helyi vállalkozók támogatták a rendezvényt. A nap során a szünetekben a „Bendegúz Band(a)” szolgáltatta a zenét.

Nagyon ötletes és költségkímélő volt a nézőtér szalmabálás „berendezése”, amit a szervezők találó humorral „biokarosszék”-nek becéztek. A berendezést pléddel vagy párnával komfortosítani lehetett (felárral), de ez az esőben megadta magát. A hangtechnikát azonban profi módon kellett megoldani az égbolttal fedett tanyaszínházban; s ez érintette anyagilag legérzékenyebben a rendezőket. A mikro-portoknak köszönhetően azonban még a távoli állóhelyeken is minden hallható volt az előadásból.

A nézők délután 3 órától egyre nagyobb számban – a legtöbbben családosan vagy baráti körökkel – érkeztek a helyszínre. A jegypénztár előtt népes sorban álltak az érkezők. 825 fizető résztvevője volt a produkciónak. Emellett sokan vettek „Bendegúz-kártyát” is, amivel „Bendegúz-batyut” kaptak útravalóul, benne egy kis házi kolbászt, szalonnát, hagymát és kenyeret. Ezek a bevételek ellensúlyozták, illetve csökkentették a rendezők kiadásait...

Már a vendégeket fogadó természetes környezet is tökéletesen ráhangol az élményre a korabeli bakterházi állapotokat megelevenítve. A rekkenő délutáni hőségben a tanya körüli gyepet szegélyező akácerdő árnyában kipányvázott kecskecsalád szemléli békés egykedvűséggel az egyre sokasodó érdeklődőt. A szalmabálákból kialakított nézőtér túldolgalat szegélyező fák között tehenek ropogtatják jóízűen a szénát. Az idilli tanyasi hangulatban kedvesen fakaszt kacajra a teheneket pár lépésről figyelő csacsi, amikor időközönként – látszólag minden ok nélkül – fölbőg az égre. A „kulisszák”, pontosabban a tehenek mögött már izgatottan várja a szereplést az ötletgazda Nagy István Lapaj nevű kutyája is, hogy majd a regényből is ismert Bundás szerepét hitelesen és minden elfogódottság nélkül alakítsa.

Szután megkezdődött a várva várt produkció. A Bendegúz napi ötletgazda agrárvállalkozó áthalad Malvin tehenével a tanya előtt kialakított, bakterházat szegélyező „gyeppelel benőtt rivaldán”, befut az ekhős szekér a szereplőkkel, s beindul a bakterház...

A sikeres bemutatónak természetes záloga volt Rideg Sándor nagysikerű regénye, amelyet az 1979-es megfilmesítés csak tovább fokozott. Itt azonban egy sajátos forgatókönyvet és darabot kellett alkotni a szereplőknek egyebek közt azért, mert itt a tanyán nem volt se vasút, se bakterház...

Az eredeti gondíró darabjából azonban még így is sok ártört és nagyszámú és végig igen jól szórakozó közönség öröme. Repült a sámfa, tört az üveg, jajgatott a banya, sántikált a Patás, csámpázott a Rozi, pibengedett a bakter, s ha tudták, hajkurászták szegény Bendegúzt.

Ahol pedig az ismert okok miatt el kellett térni a regényben leírtaktól, ezt bátran, ötletesen, a regény derűs, kacagtató hangulatát megőrizve adaptálták az ekhős szekeres indítástól a bakterház összedőléséig. S közben is sok apró ötlettel fűszereztek, gazdagították a bakterház történéseit pl. a leánykérésnél vagy a kísértetjárással. A történelmi helyismereti előnyökkel rendelkező résztvevők előadás alatti nézőtéri ki- és beszólásai még tovább fokozták a produkció eredetiségét, közvetlen, derűs hangulatát.

Megjósolható volt, hogy a színdarab óriási sikerrel végződik. A szereplők meghatódva, nagy örömmel fogadták a közel ezer

lelkesen, fölállva tapsoló néző elismerését, amelyet a barátok, sokuknak ismerősök személyes gratulációja követett.

A tovább mulatni szándékozók a Bendegúz Band(a) szórakoztatta, majd 21 órakor a vidéken még ritka csemegének számító „Tűzmadarak” látványos produkciója következett, amely után a kitartóbbak még hajnalig mulattak.

Összegzés helyett

Mind kulturális, mind turisztikai, mind kulturális turisztikai szempontból tanulságos és sok szempontból példaértékűnek tekinthető a Törteli Gazdák Vendégház Egyesületének ez a vállalkozása.

Sok olyan településnek mutat követendő példát, amelyek – pl. az alföldi települések többségén – úgy gondolják, kizárhatják magukat a turisztikai jellegű fejlesztésekből. Tapasztalatom szerint sok olyan település van még ma is az országban – miközben egyes helyek túlbecsülik idegenforgalmi lehetőségeiket –, amelyek lebecsülik vagy nem is ismerik (fől) a turizmus adta helyi adottságaikat.

A turizmus nem csupán – olykor joggal is emlegetett – környezeti, társadalmi veszélyt jelent a kultúrára... Amint jól nyomon követhettük, Törtelen a falusi, tanyai vendégfogadás beindításán fáradozó, gondolkodó gazdák a turisztikai kitörési pontokat, attraktív lehetőségeket keresve jutottak el (pontosabban vissza) a falu kultúrtörténetét kutatva Rideg Sándorhoz, s a település régen gazdag és híres népi színjátszó hagyományáig. A turisztikai szándék tehát segítségére volt a lassan veszenlőbe menő helyi színjátszó hagyományok fölélesztésének.

A turisztikai attrakció kiválasztása is nagyon szerencsésnek tekinthető; mondhatni példaértékű. Nem az egyre jobban terjedő és meghonosodó községi népi ünnepélyek kétes értékű, de mindenképp uniformizált kliséit és kellékárát veszik át, hanem sikerült sajátos fesztivál, népi ünnepély hangulatot teremteniük. A résztvevő vendég itt az érzi végig, hogy tényleg valami eredetit, szokatlant, igazi különlegességet kap. S mint tudjuk, korunk turizmusának kínálatban – keresletben egyaránt ez a sikeresség, az eredményesség titka! A nemzetközi turizmus gyakorlatában és szakirodalmában is – különösen a 60-as évek tömegturizmusának megjelenése óta – központi kérdés a turisztikai vonzerő autenticitásának, hitelességének a kérdése, illetve keresése. A túlzottan nyereségorientált turisztikai szereplők körében nagy a nyomás vagy a kísértés, hogy eredetinek hirdessék és adják el a turistának azt is, ami nem az! Az eredeti folklórnak álcázott ziccsparádék is joggal vetik föl ezt a problémát, amelyről gyakorlatban a turisztikai szakma is szemérmesen hallgat. Azt hiszem, itt éppen az adta a Bendegúz Nap varázsát és elementáris sikerét, hogy a résztvevők egyszerre érezték az esemény egyediségét, különlegességét és hitelességét.

A témaválasztás arra is jó példát ad, hogy ha egy település kulturális – turisztikai hagyományteremtő szándékot fontolgat, egyen nagyon körültekintő és sokféle szempont szerint mérleget kell tennie és döntsön. A szokvány falufesztiválok, divatos sör stb. fesztiválok mechanikus lemásolása helyett célszerűbb a több energiát igénylő, de a hosszabb távon sikerrel fenntarthatóbb utat járni. Tanulmányozni a település és a térség múltját, kulturális tradícióit, vagy ellenkezőleg, a többi településtől eltérő jellemzőit föltárni! Egy attrakció sikere a földrajzi környezeti adottságoktól is függ! Törtelen adva volt az írói kötődés, a színjátszás hagyománya, a hiteles alföldi környezet. Természetesen a régény ismertsége, s a belőle készült játékfilm sikere is a té-

maválasztás körültekintését s a rendezvény garantálható sikerét igazolta.

Az ötlettől a „Bendegúz Nap”-i bemutatóig rendezvényszervezési és marketingismeretben is nagy utat tettek meg a szervezők. A kecskeméti kulturális – turisztikai szakmai eszmecserék elindítottak egy olyan gondolkodást, hogy májustól augusztusig a törteli tanyákon korábban nem nagyon becsült turisztikai adottságokból – alföldi agrár táj – homokos, szikes, mocsaras (Kákás-dűlő), tanyabokros környezet, házias étel-, italkészítmények, háziállatok, falutól pár kilométerre elszórt tanyák – egy olyan komplex turisztikai terméket (Bendegúz nap) sikerült fejleszteni, amelyért a vendégek természetesen vették, hogy fizetniük kell érte! Sok ötlettel és leleménnyel a turizmus marketing eszközök tudatos alkalmazásával (differenciált belépőjegyárak, Bendegúz-kártya, Bendegúz-batyu, sokrétű büfészolgáltatás stb.) sikeres fizetőképes keresletet alakítottak ki, ügyelve a rendezvény gazdaságosságára, vagy legalábbis a költségek csökkentésére. A rendezvény sikeréhez olyan „apróságok” is hozzájárultak, hogy útvonaltervet és egységes útjelző táblákat készítettek, autóbusz helyi járatokat indítottak, önkéntes rendezők tereltek a csúcsidőben tömegesen érkező vendégeket, s hogy nem sajnálták a pénzt a hangtechnikától.

A Bendegúz Nap egy igazi civil szervezet, a Törteli Gazdák Vendégház Egyesületének igazi civil kurázsija is. Túllép azon az elég ismerős szemléleten, amely előre tartja a markát, mondván: „ha kapok pénzt, akkor dolgozom!”. A településről még a szomszédos tanyákról is sokan összefogtak. Sokan jelentősen anyagilag, illetve természetben támogatták a rendezvény sikerét. Mások önzetlenül segítettek szervezésben, kapcsolattartásban, mozgósításban, nem sajnálva szabad idejüket a közös cél érdekében. S ez a civil kurázi meghozta azt a társadalmi – erkölcsi sikert, amelyre a továbbiakban lehet építeni, s előbb-utóbb hozni fog egy kis anyagot a rendezvény is, meg a híre, amely a falusi vendégfogadást választó családokat az egyszerűben érdekessé, ismertté vált térségbe csalogatja.

A rendezvény arra is biztató példa, hogy a rendszerváltozást követően máig eléggé befelé fordult, média tematizált világunkban – mely főleg a községek és kisebb települések sajátja – ez a siker helyi társadalmi tartást s a méltóság üzenetét is hordozza. Az is lehet, hogy a Törteli környéki tanyákra nem jutott el, hogy nem érezteti hatását az a politikai harci zaj, amely egy sereg településen a gyűlölködő, acsarkodó politikai megosztottság miatt lehetetlenné és elképzelhetetlenné tenné egy ilyen mérvű helyi társadalmi összefogást.

A Bendegúz Nap sikerét áttekintve és elemezve azt is látni kell azonban, hogy önmagában a jó ötlet, a lelkesedés és a helyi társadalmi összefogás még nem elég ahhoz, hogy igazi piacképes turisztikai kínálat legyen egy településnek vagy térségnek, még ha ez nélkülözhetetlen feltétel is!

A minőségi és eladható – esetünkben a tanyaszínházi – produkció kialakításához és fejlesztéséhez nélkülözhetetlen a kulturális és turisztikai szakmaiság; értő szakemberek bevonása, segítése is tanácsos, ahogyan ez a „Bendegúz Nap” tanyaszínházi rendezvényének sikerén is beigazolódt.

